

Warszawa, 14-11-2022 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

IX.022.24.2022.AP

Pan

Zbigniew Ziobro

Minister Sprawiedliwości

Prokurator Generalny

Szanowny Panie Ministrze,

w związku z otrzymanym pismem z dnia 28 października br. (znak pisma: DLPK-I.402.15.2022), poniżej przedstawiam uwagi do projektu rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności, wpisanym do wykazu prac legislacyjnych Ministra Sprawiedliwości pod pozycją A481 (zwanego dalej: projektem). Projekt ma zastąpić obecnie obowiązujące rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2016 roku w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (Dziennik Ustaw z 2016 roku pozycja 2231).

I. Prawo osób pozbawionych wolności do prowadzenia korespondencji.

W myśl art. 102 k.k.w. skazany ma prawo m.in. do utrzymywania więzi z rodziną i innymi osobami bliskimi, składania wniosków, skarg i próśb, a także prowadzenia korespondencji z organami ścigania, wymiaru sprawiedliwości i innymi organami państwowymi, organami samorządu terytorialnego, Rzecznikiem Praw Obywatelskich,

Rzecznikiem Praw Dziecka oraz organami powołanymi na podstawie ratyfikowanych przez Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych dotyczących ochrony praw człowieka. Osobie pozbawionej wolności należy umożliwić realizację tych praw m.in. przez korespondencję (art. 105 § 1 k.k.w.). Od dnia 1 stycznia 2023 r. skazany (na podstawie art. 105 § 6a k.k.w.) i tymczasowo aresztowany (na podstawie art. 209 k.k.w.) będzie ponosił koszty prowadzenia korespondencji, w tym korespondencji urzędowej.

Znowelizowane przepisy nie wyłączają możliwości pokrycia przez Skarb Państwa kosztów korespondencji prowadzonej przez osobę pozbawioną wolności, ale w znaczy sposób ograniczają jej prawo do prowadzenia korespondencji. Stanowią bowiem, że skazany, który nie posiada środków pieniężnych, może otrzymać od administracji zakładu karnego znaczki pocztowe na korespondencję, ale jedynie w szczególnie uzasadnionych wypadkach. Ustawodawca wskazuje, że indywidualna ocena każdego przypadku, dokonywana przez administrację więzienną, dotyczy zarówno korespondencji prywatnej, jak i urzędowej. Nie wprowadza więc żadnego kryterium, które prowadziłoby do zróżnicowania ważności tych dwóch rodzajów korespondencji, a tym samym zróżnicowania wagi prawa do utrzymywania korespondencji z rodziną i bliskimi oraz prawa do prowadzenia korespondencji urzędowej.

Opiniowany projekt rozporządzenia czyni taki zabieg. Zgodnie z brzmieniem § 23 projektu, w wypadku otrzymania od administracji zakładu karnego znaczków pocztowych na korespondencję z organami, o których mowa w art. 8a § 3 Kodeksu karnego wykonawczego, skazany otrzymuje od administracji zakładu karnego także papier i koperty. Oznacza to, że w przypadku pokrycia przez Skarb Państwa kosztu korespondencji urzędowej, administracja jednostki penitencjarnej jest zobligowana zapewnić skazanemu także papier oraz koperty. Jeżeli natomiast skazany w takiej samej sytuacji chciałby przesłać korespondencję do rodziny, to decyzja dyrektora zakładu karnego w przedmiocie wydania papieru i kopert ma charakter fakultatywny.

Projektodawca pozostawia dyrektorowi luz decyzyjny w omawianym zakresie, a więc faktycznie godzi się na ryzyko, że może zajść w tym przypadku zagrożenie naruszenia realizacji prawa do życia rodzinnego i prywatnego. Skazany, nieposiadający środków pieniężnych, gdy będzie chciał skierować list do bliskich, może jedynie otrzymać papier i koperty i tylko wtedy, gdy będzie to uzasadniony wypadek, o czym mowa w § 18 projektowanego rozporządzenia.

W mojej ocenie kwestionowany przepis, który de facto przyczynia się do jeszcze większego ograniczenia prawa do prowadzenia korespondencji prywatnej, nie spełnia kryterium proporcjonalności, ale także uderza w podstawową jednostkę społeczną jaką jest rodzina. Literatura przedmiotu pokazuje natomiast, że u osadzonych, których charakteryzuje silna więź z rodziną, rzadziej występuje recydywa, poprawia się zachowanie osadzonych, zmniejsza skłonność do przemocy, zwiększa zdrowie psychiczne osadzonych i ich rodzin oraz ogólnie zwiększa sukces resocjalizacyjny.

II. Odstępstwa od przewidzianego w regulaminie sposobu wykonywania kary pozbawienia wolności.

Przepis § 26 projektu rozporządzenia, który w ustępie 1 stanowi, iż wobec skazanych przebywających w szpitalach, izbach chorych oraz leczonych poza nimi, a także przewlekle chorych i rekonwalescentów, dyrektor może, na wniosek lub po zasięgnięciu opinii lekarza, dokonywać niezbędnych odstępstw od przewidzianego w regulaminie sposobu wykonywania kary pozbawienia wolności w zakresie uzasadnionym stanem zdrowia tych skazanych. Ustęp 2 wskazuje natomiast, że przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio wobec skazanych, u których stwierdzono niepsychotyczne zaburzenia psychiczne, upośledzonych umysłowo, uzależnionych od substancji psychoaktywnych oraz niepełnosprawnych fizycznie. Dyrektor może dokonywać tych odstępstw na wniosek lub po zasięgnięciu opinii lekarza lub psychologa.

Nowelizowane rozporządzenie nie zmienia kategorii osób, którym dedykowany jest ten przepis w porównaniu z obowiązującym rozporządzeniem. Prawodawca pozostawia więc tożsamy katalog kategorii skazanych, wobec których dyrektor może zastosować odstępstwa. Należy wskazać, że katalog ten ma charakter zamknięty. W mojej ocenie taka regulacja pozbawia możliwości zastosowania odstępstw, o których mowa wyżej, wobec osób które nie spełniają ww. przesłanek, a personel więzienny uznaje, iż istnieje taka potrzeba bądź konieczność. Katalog pomija np. osoby chorujące psychicznie, które jak pokazały badania prowadzone w Biurze RPO¹ przebywają także poza oddziałami szpitalnymi, osoby starsze, u których nie stwierdza się jeszcze niepełnosprawności fizycznej, czy też np. osoby transpłciowe. Dlatego też postuluję, by opiniowany przepis zmodyfikować w ten sposób, aby przedmiotowy katalog pozostawał otwarty, a tym samym upoważniał dyrektora do podjęcia decyzji o działaniach o których mowa, wobec osób które nie należą do enumeratywnie wymienionych w tym przepisie kategorii skazanych.

Przekazuję Panu Ministrowi powyższe uwagi z nadzieją, że zostaną one wzięte pod uwagę na dalszym etapie prac legislacyjnych, o co uprzejmie proszę.

Z poważaniem

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/

¹ Monografia "Osoby z niepełnosprawnością intelektualną lub psychiczną osadzone w jednostkach penitencjarnych", wydana w2017 r.